

KUR'ÂN-I KERİM'İN ÇEVİRİLERİNDE DİKKATE ALINMAYAN ÖNEMLİ BİR ÜSLUP ÖZELLİĞİ ÜZERİNE*

SALİH AKDEMİR

PROF.DR., ANKARA Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ

akdemir@divinity.ankara.edu.tr

- I. Çeviri kuramı konusunda Batı'daki yeni gelişmeler;
- II. Değerlendirme;
- III. Kur'an-ı Kerim çevirileri konusunda Batı'da ve Türkiye'deki gelişmeler;
- IV. Değerlendirilme;
- V. Kur'an-ı Kerim'in çevirilerinde dikkate alınmayan önemli bir üslup özelliği;
- VI. Sonuç

I. ÇEVİRİ KURAMI KONUSUNDA BATIDAKİ YENİ GELİŞMELER

Son zamanlarda, Batı'da çeviri kuramı konusunda çok değerli bilimsel araştırmaların giderek yoğunlaştığına tanık olmaktayız[1]. Bu son derece sevindirici bir husustur; ancak daha da önemli olanı, yapılan bu araştırmaların 60 ila 70'li yıllarda egemen olan geleneksel çeviri kuramların terk edilmesine yol açmasıdır. Bilindiği gibi bu dönemlerde, çeviri alanındaki araştırmalarda Ayrımsal Dilbilim (*Kontrastive Linguistik-Constrastive linguistics*[2]) çok önemli bir rol oynamaktaydı ve bu durumun doğal bir sonucu olarak da çeviri ile ilgili çalışmalar, dilbilim'in pek dışına çıkamıyordu. Bu döneme kadar yapılan çeviri araştırmalarına egemen olan unsur geleneksel eşdeğerlilik kavramıydı. Güttinger, bu eşdeğerlilik kavramını şöyle tanımlamaktaydı: "Özgün metnin, kendi dilinin okurunda

uyandırdığı etkinin, çeviri metnin de çeviri dili okurunda uyandırabilmesidir.[3]" Bu tanımın çok uç bir tanım olduğu meydandadır; çünkü böyle bir eşdeğerlilik tanımı, A. Göktürk'ün de haklı olarak belirttiği üzere, "yazın metnlerinin çeviri sürecinde her zaman uygulamaz. Bu durumun nedenleri de:

1. Bir yazın metninin, kendi özgün dilindeki, ses, sözcük, sözdizimi, bütün yapı gibi öğelerin birbirine örüşük işlevlerinden doğma etkisinin, çok karmaşık olabileceği;

2. Karmaşık, çoğul anlamlı nitelikteki özgün metinlerin, kendi dillerinin değişik okurları üzerinde bile aynı etkiyi uyandıramayacağıdır.

Bu nedenlerden dolayı, aynı etkiyi uyandırmak yada "benzer etki sağlamak"[4] gibi amaçlar, yazın metnlerinin çevirisinde her zaman işe yarayacak eşdeğerlilik ilkeleri olamazlar[5]. Bu yüzden Kutsal Kitap çevirilerinde önemli isimlerden biri olan Eugen A. Nida, yazın metinleri konusunda eşdeğerlik kavramı yerine "devingen eşdeğerlilik-dynamic equivalence" önerir[6]. Ona göre: "Değişik öğrenim düzeyleri, değişik meslekler, ilgiler, insanların bir iletiyi anlayabilme yetisini önemli ölçüde etkiler. Dolayısıyla, bir metnin üniversite öğrencileri, ilkokul bitirmişler, yeni okumaya başlamış yetişkinler, yabancı dilde okuyan okul çocukları, geri zekalılar gibi değişik okur toplulukları için bir birinden apayrı nitelikte çevirilerinin yapılması gerekebilir. Son yıllarda Kutsal Kitap dernekleri, böyle değişik alıcı türleri için, Kutsal Kitap'ın değişik çevirilerini yapmaktadırlar[7]. Yine Nida'ya göre, "Devingen eşdeğerlilikle yapılan çeviri, anlatımda bütün bir doğallığı amaçlar, alıcıya kendi kültürü bağlamına uygun davranış kipleriyle seslenmeyi dener; alıcının, iletiyi kavrayabilmek için kaynak dil kültürünün örgüsünü bilmesi gerektiği görüşünde diretmez.[8]"

Açıkça görülmektedir ki, Nida, alıcının durumunu dikkate almaktadır. Bu durumum, birazdan göreceğimiz üzere, İşlevselci Teorinin harekete noktasını oluşturacaktır. Eşdeğerlik teorisine, geleneksel görüş taraftarlarınca getirilen esneklikler ne olursa olsun, şu ana ilke asla değişmeyecektir: Kaynak metne sadakat...

Geleneksel yaklaşımın uzun süre egemen olması, Çeviribilimin, Dilbilimden özgün bir bilim dalı olmasını engellemiştir. Ancak bu durumun, Wills'in, 1977 yılında yayınlamış olduğu "*Übersetzungswissenschaft. Probleme and Methoden*, Stuttgart: Klett.[9]" başlıklı araştırmayla değiştiğine tanık oluyoruz. Eserin başlığında da görüleceği üzere, bundan böyle çeviri araştırmaları, Dilbilimden bağımsız olarak Çeviribilim içinde incelenecektir. Wills, bu araştırmasında, geleneksel ayrımsalci yaklaşımların çeviri konusunda yetersiz kaldıklarını ortaya koymuştur[10]. Wills'in bu araştırması, işlevselci yaklaşımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Aslında bu yeni yönde küçük ama önemli ilk adım Katharina Reiss'in 1971 yılında yayınlanmış olan "*Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*" başlıklı araştırmasında atılmış bulunuyordu. Her ne

kadar Reiss, bu araştırmasında, geleneksel yaklaşıma uygun olarak, kaynak metnin asli görevinin korunması gerektiğini savunmaya devam etmişse de ayrımsalci yaklaşımını söz dizimi ve sentaksla ilgili üniteler üzerinden çok "metin türleri" üzerinde temellendirmiştir[11]. Bu konuda nihai adımın Hans Vermeer tarafından atıldığını görüyoruz. Hans Vermeer, 1978 yılında yayınlanmış olan "*Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie*" başlıklı makalesinde, bundan böyle çeviri araştırmalarında "*Fonksiyonalizm-İşlevselcilik*" olarak bilinecek yeni bir yaklaşımın temellerini atmıştır. Bundan böyle çevirilerin, eylemler (Handlungen) olarak görülmesi gerektiğini vurgulayan Vermeer, çeviri olayını sosyo-linguistik pragmatikler bağlamına oturtmuş bulunmaktadır. Ona göre, metinler, belli alıcılar için ve belli amaçlarla üretilmiş olan metinlerdir. Bu genel ilke, elbetteki çeviri metinleri için de geçerlidir. Vermeer'in bu yeni yaklaşımda iki anahtar kavram ön plana çıkmaktadır: *Informationsangebot* ve *Skopos*. "Sunulan bilgi" anlamına gelen ilk kavrama göre, kaynak metin artık "*Kutsal asıl*" görülmemektedir. Amaç anlamına gelen ikinci kavram gereği, çevirinin amacı (*scopos*) bundan böyle kaynak metinden çıkarılmayacaktır; çünkü amaç erek dil okurlarının beklentilerine ve gereksinmelerine dayanmaktadır. Bu durumda, çeviren, başarılı bir çeviri yapmak istiyorsa, erek dil okurlarının özel durumlarını bilmek durumundadır. Vermeer'in görüşleri "*Scopos Teorisi*" olarak anılmaktadır. Vermeer, bu görüşlerini daha sonraları 1984 yılında Katherina Reis ile birlikte yayınladıkları "*Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie*" adlı eserde ayrıntılı bir biçimde sunma imkanı bulmuştur. "Bu görüşler, bu gün özellikle, "fonksiyonalizm" başlığı altında, Mary Snell-Hornby[12], Hans G. Hönig, Paul Kussmaul Christian Nord gibi bir çok araştırmacı tarafından savunulmaktadır. Skopos kuramı yada fonksiyonalizm, çevirmene bir yandan daha fazla özgürlük tanımakta, diğer yandan da sorumluluğunu arttırmaktadır. Çevirmen, bundan böyle kendini Ayrımsalci yaklaşım taraftarlarınca geliştirilmiş olan kurallara uymak zorunda hissetmemektedir. Bu bağlamda, geleneksel yaklaşımın dayanak noktası olan ve kaynak metne adeta kutsallık isnad eden "*eşdeğerlik*" kavramı[13], işlevselci yaklaşımı benimseyen araştırmacılar açısından anlamını yitirmiş bulunmaktadır; çünkü, bu gün artık çeviri olayının, salt olarak Dilbilimin kurallarının uygulanmasının da çok ötesinde bir vakıa olduğu kesinlik kazanmış bulunmaktadır. Şu halde çevirmen, yapacağı çeviri eyleminde, sadece Dilbilimin kurallarını uygulamakla yetinmeyecektir; o, başarılı bir çeviri yapıtı ortaya koyabilmek için, diğer alanlara da, örneğin, Psiko-linguistik, sosyo-linguistik, iletişim, beyin psikolojisi gibi alanlara da yönelmek durumunda kalacaktır[14].

Günümüzde işlevselci yaklaşımı en iyi savunanlardan biri, kuşkusuz, Hans G. Hönig'dir. Hönig, 1998, yılında İngilizce olarak yayınlanan "*Positions, Power, and Practise: Functionalist Approaches and Translation Quality Assessment*" başlıklı araştırmasında, işlevselci yaklaşımı çok net bir biçimde sunmuş ve bu yaklaşıma yöneltilen eleştirileri yanıtlamıştır.

Hönig, geleneksel yaklaşım ile işlevselci yaklaşım arasındaki farklılıkları çarpıcı bir tablo[15] halinde sunmaktadır:

**FUNCTIONALIST
FUNCTIONALIST**

NON-

Translator

Is loyal to his client

Faithful to the author

Must be visible

Should be invisible

Translation processes

should be

Target text oriented

Source text oriented

Aim of translation is

Communicative

Linguistic equivalence

acceptability

**Translation tools taken
from**

Psycho-sociolinguistics

Contrastive linguistics

text linguistics

lexical semantics

(supporting decisions)

(applying rules)

Analogy

Building bridges

Crossing rivers

Söz konusu tabloyu aşağıdaki şekilde çevirebiliriz:

İŞLEVSELÇİ

İŞLEVSELÇİ OLMAYAN

Çevirmen

Müşterisine sadıktır

Yazara sadıktır

Görünür olmalıdır**Görünmemelidir****Çeviri süreci
olmalıdır****Erek metne yönelik****Kaynak metne yönelik****Çevirinin amacı****Kabul edilebilir iletişim****Linguistik eşdeğerlilik****Çeviride kullanılan
araçlar****Psiko-sosyolinguistik****Ayrımsal linguistik****Metin linguistiği****leksikal semantik****(çevirmenin karar verme****(çevirmenin kuralları****yeteneğini destekleme)****uygulamakla yetinmesi)****Benzetme****(Irmaklardan geçmeyi****(Irmaklar içinden geçirme)****sağlamak üzere köprüler kurma)**

Yukarıdaki tablodan açıkça görülmektedir ki, işlevselci yaklaşım, çeviri sürecinde, kaynak metinden çok çevirmene ve çeviri metnine ağırlık vermektedir. Bu yüzden, işlevselci yaklaşım, kaynak metni tahrif edebileceği gerekçesiyle ağır eleştirilere maruz kalmıştır. Aslında bu gerekçe doğru değildir; çünkü işlevselci yaklaşımı savunan yazarlardan hiçbiri, yanlış çeviriyi onaylamamaktadır; aksine doğru çeviriyi bulabilmesi için çevirmene ağır sorumluluklar yüklemektedir. Diğer taraftan gelenekselci yaklaşımın değişik şekillerde sunduğu "eşdeğerlilik" kavramının bir hayal olduğunu bu gün bir çok araştırmacı bilimsel bir biçimde gözler önüne sermiştir.[16] İşlevselci yaklaşıma son derece kapsamlı bir eleştiri de E.A. Gutt tarafından yöneltilmiştir. Ona göre, çeviri alanında, genel bir çeviri kuramına hiçbir şekilde gerek bulunmamaktadır; çünkü Sperber ve Wilson[17] tarafından geliştirilmiş olan "*relevance theory-uygunluk*" kuramı çeviri konusundaki tüm sorunları çözebilecek niteliktedir[18].

II. DEĞERLENDİRME

Özellikle Dilbilim alanında yetmişlerden sonra yapılan araştırmalar, çeviri konusundaki yaklaşımları temelden değiştirecek niteliktedir. Amaç, kaynak metni erek dile *işlevsel olarak*, yani, okurun anlamasını sağlayacak şekilde çevirmektir. Bu görevin, ne denli güç bir görev olduğu meydandadır. Hemen belirtmek gerekir ki, bu çok az uzmanın yeterli bir biçimde gerçekleştireceği bir görevdir: Öncelikle, kaynak metni anlamak, sonra da bu metni, okurun anlayabileceği şekilde erek dile aktarmak. İşte bu bağlamda, çevirmene çeviri sürecinde özgürlük tanıdığı ölçüde sorumluluk da yükleyen işlevselci yaklaşımın önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Yine bu bağlamda, genel olarak Dilbilime ve özel olarak da işlevselci yaklaşıma yöneltilmesi gereken en önemli eleştiri, her ikisinin de çeviri sürecinde felsefi-eleştirel hermenötiğe gereğince yer vermemeleridir. Başta dilbilimciler olmak üzere bir çok düşünür, çeviri olayının genel olarak kaynak dili bir anlama olayı olmaktan çok bir yorumsama olayı olduğunu vurgulamışlardır[19].

Yorumsamayı, anlama konusunda, ilk kez bir yöntem olarak tartışmaya sokan Schleiermacher ile onu insan bilimlerinin bir yöntemi olarak vazetmeye çalışan Dilthey'den bu yana hermenötik alanda devrim sayılabilecek gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Heidegger'in, Husserl tarafından ilk geliştirilen Fenomenoloji'ye yorumsama aşlamak suretiyle onu ontolojik yorumsamaya dönüştürmesi bu yirminci yüz yılın en büyük devrimini oluşturmuştur. Gerçekten de "Heidegger'in tüm geleneksel metafiziklerin ötesine geçen bu yeni bakış açısı sayesinde ki, anlama, aynı zamanda ontolojik bir nitelik kazanmıştır. *Anlama, daha önceki felsefelerde olduğu gibi yaşam operasyonlarının karşısında yer alan ve ondan sonra gelen zihinsel bir operasyon değil, doğrudan doğruya insan yaşamının kendisinin ilksel bir varoluş biçimidir.*"[20] Felsefi yorumsama, Heidegger'den bu yana önemli kazanımlar elde etmiştir. Bu bağlamda, Gadamer, Apel, Habermas, Ricoeur, Foucault, ve Derrida gibi değerli düşünürlerin katkıları gündeme getirilebilir[21].

Son zamanlarda, Batı'daki farklı Kiliseler de, çağdaş yaşamın gerisinde kalmamak ve Kutsal Kitap'ı çağın gereksinimleri doğrultusunda yorumlayabilmek için hermenötik faaliyetlerine ağırlık vermiş bulunmaktadır. Bu bağlamda Peter Stuhlmacher[22], Duncan Ferguson[23], Robert Morgan ve John Barton[24] gibi araştırmacıların adlarını burada zikredebiliriz. Ancak, Dublin üniversitesinde Kutsal Kitap ve Teolojik Araştırmalar bölümü başkanı olan Werner Jeanrond, bu araştırmacıları araştırmalarda felsefi hermenötiği, gerçeğe ulaşma konusunda bilimsel bir yöntem olarak kullanmak yerine Kutsal Kitab'ı görüşleri doğrultusunda yorumlamak için bir araç olarak kullanmalarından dolayı eleştirmektedir. Bu yazarlardan, örneğin Peter Stuhlmacher,

araştırmasında, Kutsal Kitapla uyum halinde (*Einverständnis*) bir hermenötik geliştirmeye gayret ettiğini ifade etmektedir; çünkü, ona göre, Kutsal Kitab'ın, hakikat konusunda öncülüğü (*Wahrheitsvorsprung*) vardır ve Kutsal Kitap yorumcusu buna uymak durumundadır. Anlama konusunda geleneğe başvurmaya davet eden Gadamer'ın çağrısına da büyük coşkuyla katılmaktadır[25].

Werner Jeanrond'ın eleştirilerine tamamen katılıyoruz. Eleştirel-Felsefi Hermenötik, anlama ve gerçeğe ulaşma konusunda bilimsel bir yöntem olarak kullanılmalıdır. deolojik yaklaşımların, sorunların çözümünde hiçbir yarar sağlamadığı açıktır. Şu halde Eleştirel-Felsefi hermenötik, günümüzün sorunlarının çözülmesinde en önemli bir yöntem olarak karşımızda bulunmaktadır. Anlamalı bir gelecek için bu gerçeğin asla göz ardı edilmemesi gerekir.

III. KUR'ÂN-I KERİM'İN ÇEVİRİLERİ KONUSUNDA BATI'DAKİ VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

a. Batı'da:

Ortaçağdan bu yana Batı'da çeşitli dillerde bir çok Kur'an çevirisi yapılmıştır. Ancak, bu gün bile arzu edilen çeviriyi ulaşılabildiğini söylemek çok güçtür; bu çevirilerden özellikle İngiliz dilinde olanlarından bir çoğu kullanmış olduğu dil bakımından gereksinmelere yanıt vermekten uzak bulunmaktadır. Diğer taraftan bu çalışmalar, çeviri kuramı açısından değerlendirildiklerinde, Dilbilim ve Hermenötik konularındaki gelişmeleri genelde dikkate almadıkları görülmektedir. Bu durum, biraz göreceğimiz üzere, özellikle, Türkçe Kur'an çevirileri için evleviyetle geçerlidir. Çeviri kuramı açısından değerlendirildiklerinde genel de Batı'daki çeviriler iki ana başlıkta ele almak mümkündür:

1. Kaynak dile bağımlı olan lafzi çeviriler;
2. Erek dile önem veren çeviriler.

İlk başlıktaki çevirilerin çoğunlukta olduğunu belirlemeğe gerek yoktur. Bu çevirilerin, kaynak dile sadık olmalarından dolayı akıcı olmadıkları belirtilmektedir. Özellikle İngilizce çeviriler söz konusu olduğunda, eski yada yeni dili kullanmak, akıcılık ve anlaşılabilirlik sorununu daha ciddi bir biçimde gündeme getirmektedir. Hussein Abdul-Raof, Kur'an'ın çeviri sorununu, çeviri kuramı doğrultusunda incelediği "*Qur'an Translation: Discourse, texture and Exegesis*" ile ilgili eserinde İngilizce Kur'an çevirileri ile ilgili şu çarpıcı tespitleri yapmaktadır: "*Temelde iki çeşit Kur'an çevirisi vardır; bunlardan ilki, Bell (1937)'in, Pickthall (1969)'in, Arberry (1980)'nin, Asad (1980)'in ve Ali (1983)'in çevirilerinde olduğu gibi arkaik dili ve belli bir ölçüde lafzi söz düzenini benimseyen semantik nitelikli çeviridir. Bu lafzi çeviriler, kaynak dilin erek dile egemen olmasına olanak veren bir yaklaşım benimsemişlerdir.*"[26]

İkincisi, Akbar (1978)'in, Irving (1985)'in ve Turner (1997)'in çevirilerinde olduğu gibi iletişim ağırlıklı bir çeviri gerçekleştiren ve bu çeviriyi de çağdaş akışkan İngilizce ile sunan çeviridir.[27]"

İkinci grupta yer alan çevirmenler, yaptıkları çevirilere yazmış oldukları girişlerde, kendilerinden önce yapılmış olan hemen bütün çevirilerin, -kaynak metne sadık kalmalarından dolayı lafzi kalmaya mahkum olmaları ve bu da yetmiyormuş gibi, bir de çevirilerde eski İngilizce'yi kullanmaları yüzünden- Allah'ın Kitab'ını anlaşılabilir kıldıklarını belirtmeye özen göstermişlerdir. Bilindiği gibi, bir çok çevirmeni, eski İngilizce'yi kullanmaya sürükleyen en önemli etken, çağdaş İngilizce'nin, fiillerde ve zamirlerde "sen" kipini kullanmamasıdır[28]. Gerçekten de "sen"li fiillerin ve zamirlerin kullanımın, "siz"li fiilleri ve zamirleri duymaya alışmış olan bir İngiliz'in kulağını tırmalayıp tırmalayamayacağı konusu çözüme kavuşturulması gereken önemli bir sorundur. İngilizce'nin giderek egemen bir dil olması sorunun önemini daha da arttırmaktadır.

b. Türkiye'de:

Türkçe Kur'an çevirilerin sayısı bakımından en zengin dillerin başında gelebilir; özellikle, 60'lı yıllardan sonra çeviri sayısında belirgin bir artış gözlenmektedir. Burada önemli bir soru gündeme gelmektedir: Acaba bu çeviriler ve özellikle en son çıkanları, Allah'ın kitabını güzel Türkçe'mize gereği aktarabilmekte midirler? Böyle bir soruya, uzun yıllar Kur'an'ın anlaşılması ve çevirileri konusunda emek vermiş olan, vermeye devam eden ve daha da önemlisi bu konuda topluma bilimsel araştırmalar sunmuş[29] olan değerli araştırmacı Düccane Cündioğlu, bizim bir sorumuza bir soru daha katarak şöyle yanıt vermektedir: *"Başka bir deyişle, bugün elde dolaşan Türkçe Meâller, daha önceki çalışmalara nazaran bir faikiyet, bir üstünlük taşıyorlar mı? Biz bu sualler, olumlu bir cevap vermiyoruz[30].* Mevcut çevirileri ve özellikle en son olanlarını konumuz bakımından tanımak durumunda olan biri olarak Cündioğlu'nun görüşüne katılmamak mümkün değildir. Diğer taraftan Cündioğlu'nun, bu olumsuzluğu çeviri alanında sağlıklı bir yöntemin olmamasına bağlaması ve böyle bir yöntem saptanmaması durumunda başarılı bir çeviri beklenmemesi gerektiğini vurgulaması her türlü takdirin üzerindedir[31]

Şu halde tüm sorun yöntem sorunudur. Cündioğlu, araştırmasının "Genel bir değerlendirme bölümünde" sunduğu 10 maddede yöntemini detaylı bir biçimde sunmuştur. Söz konusu 10 maddenin içeriğine tamamen katılmaktayız. Ancak biz, yerimizin sınırlı olması nedeniyle bu araştırmamız açısından önem teşkil eden belli maddeleri burada özellikle zikretmek istiyoruz:

1. Tercümeler sırasında, Kur'an-ı Kerim'in bir 'sözlü metin" olduğu dikkate alınmamakta, bu nedenle Kur'an'ın kendisine özgü dili çevrilmeden kalmaktadır;

9. Arapça ile Türkçe arasında aykırılıklar olduğu kadar, yakınlıklar da vardır ve bu durumun, çeviriye bir kolaylık sağlayacağı

muhakkaktır. Ancak bu müşterek kelimelerin, Arapça'nın Kur'an sonrası asırlarda kazanmış olduğu mânâları da içerdikleri düşünülecek olursa, kelime seçimlerinin titiz bir biçimde yapılması ve farklı mânâların akla gelebileceği durumlarda, -Kur'an'da kullanılıyor olsa bile- bu kelimelerden vazgeçilmesi, çevirinin sıhhati gereğidir. Ancak mevcut çevirilerde, bu hususa riayet edilmemiş, kelimelerin kullanımı gelişi güzel yapılmıştır[32].

10. Hiçbir dil, diğerinden daha üstün değildir; sadece daha farklıdır. Bu bakımdan bir dilden bir dile yapılan çevirilerde karşılaşılabilecek güçlükler, dillerin birbirlerinden üstün olmasından değil, farkı olmasından kaynaklanmaktadır. Türkçe çevirilerde görülen başarısızlık, Türkçe'nin yetersizliğiyle izah edilmek isteniyorsa da bu makûl ve makbul bir bahane değildir. Sorun, mütercimlerin sadece Arapça'ya değil, aynı zamanda Türkçe'ye de hâkim olmamalarından kaynaklanmaktadır[33].

Kur'an'ın sözlü bir metin olma özelliği gerçekten de Kur'an'ın doğru anlaşılması bakımından kesinlikle göz önünde bulundurulması gereken bir husustur. Onun bu özelliği genelde dikkat alınmadığı içindir ki, ayetler arasındaki bağlantılar başarılı bir biçimde kurulamamaktadır. Birazda Kur'an'dan vereceğimiz örnekler bu düşüncemizi doğrulayacaktır. Kur'an'ın sözlü bir metin olmasının doğurduğu sonuçlar ile ilgili olarak yapılan en değerli araştırmalardan biri de kuşkusuz, değerli araştırmacı Ömer Özsoy'a aittir. Özsoy, "*Çeviri Kuramı açısından Kur'an Çevirisi*" başlıklı araştırmasında, sözlü metin olma özelliği dikkate alınmadığı takdirde, karşılaşılabilecek zorlukları çarpıcı bir dille şöyle ifade etmektedir: "Biz bu kabulden hareketle, (yani, Kur'an'ı sözlü bir metin değil de bir yazın metni olarak okuduğumuzda, çifte standartlara yaslanmadıkça açıkça şöyle bir manzarayla karşılaşırız:

- Kur'an metninde çelişkiler vardır.
- Kur'an metninde azımsanmayacak ölçüde tekrarlar vardır.
- Kur'an metninin kompozisyonunda belli bir mantık yakalamak mümkün değildir.;
- Ne kronolojik bir tertiptir,
- Ne konularına göre (tematik) bir tertiptir,
- Ne de sistematik bir tertiptir.
- Buna bağlı olarak, bütün olarak Kur'an metni iç-bütünlüğe sahip olmaktan uzaktır.
- Sure içi bütünlük yoktur.
- Mevcut formun en küçük birimleri olan ayetler bile, her zaman gerçek bir bütünlüğe tekabül etmemektedir.

Hepsinin 'bütünsüzlük' e indirgenmesi mümkün olan bu özellikler, bir yazın metni için kusur kabul edilebilecek niteliklerdir.[34]" Ancak, Kur'an'ın sözlü metin olma özelliği göz önünde bulundurulacak

olursa, yukarıda zikredilen olumsuzlukların tamamen ortadan kalktığı görülecektir. O halde Kur'anı doğru bir biçimde anlamak istiyorsak, sözlü metni oluşturan arka planı göz önünde bulundurmamız gerekir. Bu da Özsoy'un haklı olarak ifade ettiği gibi, Kur'an'ın her bir pasajını ait olduğu tarihin içinde okumaya çalışmaktır. Böyle yapmadığımız takdirde yapacağımız iş tesadüfi durumlarda 'çeviri' olma niteliğine ulaşsa bile, büyük bölümü itibariyle yeni bir 'metin inşası'ndan başka bir şey olmayacaktır[35].

Şu halde başarılı bir Kur'an çevirisi, Onun bu sözlü metin olma özelliğini göz önünde bulundurmak suretiyle, bu durumun yol açtığı kapalılıkları gidermek üzere tarihi arka plana inmek, orada olayları sanki yaşıyormuşçasına belirlemeye çalışmak ve sonuçta gerekirse yeni bir metin inşa etmekle mümkün olur. Sonuçta çevirinin bir yorum olduğu hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Şu halde çevirmen, İşlevselci yaklaşımdan söz ederken gördüğümüz üzere, okurunu Kur'an'ın gerçek dünyasına götürecek köprüler kurmak durumunda değil midir? Bu bakımdan Kur'an'a ulaşmak için metin inşa etmekten korkmamak büyük bir önem taşır. Dikkat edilmesi gereken sadece ve sadece yapılan çevirilerin bir yorum olduğunu unutmamak ve dolayısıyla yorumları asla kutsamamaktır. İşlevselci yaklaşımın, çevirmene sorumluluğunu taşımak koşuluyla büyük özgürlükler tanınması asla bir rastlantı değildir. Ancak, bu çevirmen, gizli biri de olmamalıdır. Okur, onun konuyla ilgili derinliğini ve düzeyini bilmek durumundadır. Çünkü, tehlikeli akarsular üzerinden onun kuracağı anlam köprüleri sayesinde geçecektir. Şu halde ona güvenmesi gerekir. Güven uyandırmanın koşulu da bellidir: *İlimde derinleşmek ve takva boyutuna erişmek....*

IV. DEĞERLENDİRME:

Gerek Batı'da gerekse Türkiye'de yapılan Kur'an çevirileri ile ilgili yöntemsel çalışmalara ağırlık verildiğini sevinerek gözlemliyoruz. Seviniyoruz; çünkü çeviri olayının, ne denli güç bir iş olduğunun artık bilincine varılmıştır. Dilbilim ve Hermenötik alanda derinleşmeden çeviri olayında başarılı olunamayacağı artık kesinlik kazanmış bulunmaktadır. Ancak, bu alandaki, özellikle hermenötik alanındaki çalışmaların çok az olduğunu da üzülerek belirtmek istiyoruz. Bu nedenle, Kur'an araştırmalarında ve çevirilerinde ağırlığın bu konulara verilmesinin çok önemli olduğunu düşünüyoruz.

V. KUR'AN-KERİM'İN ÇEVİRİLERİNDE DİKKATE ALINMAYAN ÖNEMLİ BİR ÜSLUP ÖZELLİĞİ:

Kur'an-ı Kerim öncelikle sözlü bir metindir. Bu bakımdan ifadelerinde konuşma dilinin özelliklerine ağırlık vermesi son derece doğaldır; çünkü karşısında, hayatlarını değiştirmeyi amaçladığı muhatapları bulunmaktadır. Bu muhataplar da, Kur'an'ı kendilerine bildiren Peygambere karşılık vermektedirler. Bu muhataplar bazen kendi aralarında da konuşmaktadırlar. Muhatapların kendi aralarında konuşmaları, Kur'an bağlamında, Arap dili dışında diller bakımından farklılık arz etmektedir. Muhatapların, kendi aralarındaki konuşmaları, genelde bütün dillerde, "biz"li olarak yapıldığı halde, Kur'an'da "siz"li olarak yapılmaktadır.. Bu özellik, Kur'an'ın inmiş olduğu dönemin bir özelliğidir; çünkü kişilerin kendi aralarındaki konuşmalar, bu günkü Arapça'da da "biz"li olarak ifade edilmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, bir istisna dışında Kur'an'ı Kerim'de "gidelim" şeklinde birinci çoğul şahıs emir kipi kullanılmamaktadır. Şimdi öncelikle, istisnai durumu inceleyelim. Söz konusu istisna el-Ankebût suresinin 12. ayetinde yer almaktadır:

**وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا
[وَلْنَحْمِلَ خَطَايَاكُمْ]**

[Kafirler, inananlara: "bizim yolumuza uyun ki, biz de sizin günahlarınızı yüklenelim" demektedirler.]

Kur'an'ı-Kerim'de bir kez geçen bu ifade, Kur'an'ın genel üslubuna bir çeşit aykırılık oluşturmaktadır. Her ne kadar ayette geçen "وَلْنَحْمِلَ" ibaresi emir kipinde kullanılmış olsa da hemen bütün müfessirler ve nahivciler, onun anlamının haber olduğunu söylemişlerdir. Örneğin büyük nahivcilerden biri olan el-Ferrâ, bu ibare ile ilgili olarak şöyle demiştir: "Bu ibare lafız olarak emirdir; anlam bakımında ise haber konumundadır. Buna göre ayetin anlamı şöyledir: "Eğer yolumuza uyacak olursanız, biz de sizin günahlarınızı yükleniriz.[36] Şu halde Kur'an günlük dilde sıkça kullandığımız "gidelim" şeklindeki emir kipini nasıl ifade etmektedir? Birazdan vereceğimiz örneklerde göreceğimiz üzere Kur'an bunu "siz"li emir kipinde gerçekleştirmektedir:

**إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا نَحْنُ
عَصِيَّةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ. اقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ
إِطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَهُ أَتَيْكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ
قَوْمًا صَالِحِينَ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَالْقَوَّةَ
فِي غِيَابَةِ الْجَبِّ يَلْتَفِتُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ
فَاعِلِينَ**

Birkaç istisna dışında[37] hemen bütün dünya dillerinde bu ayet-i kerimeler, ayetlerin metnine sadık kalınarak şu şekilde çevrilmektedirler:

**[(Kardeşleri) demişlerdi: "Yusuf ve kardeşi, babamıza
bizden daha sevgilidir. Oysa biz bir cemaatiz. Babamız,
açık bir yanlışlık içindedir!" "Yusuf'u öldürün ya da onu bir
yere bırakın da babanızın yüzü size kalsın. Ondan sonra iyi**

bir topluluk olursunuz!" İçlerinden bir sözcü: "Yusuf'u öldürmeyin, onu kuyunun dibine atın, kervanlardan biri onu görüp alsın; eğer yaparsanız (böyle yapın)" dedi.]
[12Yusuf: 8-10, S. Ateş]

Ayet-i kerimleri, dikkatle okuyacak olursak, Yusuf'un kardeşlerinin, kendi aralarında Yusuf ve küçük kardeşi Bünyamin hakkında konuştuklarını hemen anlarız. İşte bu tür bağlamlarda, Kur'an'da geçen " **قَالُوا** " yada " **قَالَ** " gibi fiilleri "dediler" yada "dedi" şeklinde çevirmek yerine, duruma göre "birbirlerine, biri diğerine, birileri diğerlerine vs...dediler." şeklinde daha uygun olacaktır. Şimdi söz konusu ayetleri, biz İşlevselci yaklaşıma göre, yani Kur'an okurunun kolayca anlayabileceği şekilde çevirelim:

[Hani bir gün kardeşleri (aralarında konuşurlarken birbirlerine): "Yusuf ile kardeşi, bizler daha çok olduğumuz halde, babamızın nazarında bizden daha değerlidirler ve önemlidirler. Gerçek şudur ki, babamız, (onlara bu kadar değer ve önem vermekle) açık bir yanılğı içinde bulunmaktadır. O halde, (gelin) onu ya öldürelim ya da (uzak) bir yere atalım ki, (bundan böyle) babamız sadece bizimle ilgilensin ve ondan sonra da biz yine iyi insanlar olalım!" demişlerdi. Bunun üzerine içlerinden biri diğerlerine: "Hayır Yusuf'u öldürmeyelim; ama onunla ilgili olarak illa da bir şey yapacak isek, o taktirde, onu, bir kuyunun dibine atalım ki, (oradan geçen) kervanlardan biri onu oradan alabilsin!" diyerek karşılık vermişti.]

Çevirmenlerin ayetleri bu şekilde çevirmelerinin temelinde kaynak dile olan sadakat duygusu yatmaktadır. Bu duyguyu, ayetlerin anlamını çarpıtmamak koşuluyla, saygıyla karşılarız. Burada hemen akla şöyle bir soru gelebilir: Kaynak dile sadık kalmak niçin ayetlerin anlamını çarpıtsın ki?. Şimdi vereceğimiz örnek, kaynak dile sadık kalmanın ayetlerin anlamını çarpıttığını açıkça gözler önüne serecektir:

فَلَمَّا اسْتَيْسَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ أَرْجِعُوا إِلَىٰ آبَائِكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَتَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمَنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ وَابْسِلْ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ

Söz konusu ayetlerin çevirisini D.İ.B' liğinin 2001 yılının sonlarına doğru Türk okuruna sunduğu en son çeviriden vermek istiyoruz:

"Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın Allah adına sizden söz aldığını , daha önce de

Yusuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.” “Siz babanıza dönün ve deyin ki: “Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun hırsızlık edeceğini) bilemezdik. “Bulunduğumuz kent halkına ve aralarında olduğumuz kervana da sor. Kuşkusuz biz doğru söyleyenlerdensiniz.” [12 Yusuf: 80-82]

Söz konusu ettiğimiz anlam çarpıklıklarını görebilmek için, bizim yaptığımız çeviriyi sunuyoruz:

“Onlar ondan umutlarını kesince, aralarında görüşmek üzere bir kenara çekilmişlerdi. İçlerinden büyük olanı (diğerlerine): “Babamızın bizden Allah adına söz aldığını ve daha önceleri de Yusuf konusunda da hatalı davrandığımızı bilmiyor musunuz? Bu yüzden ben, babam bana izin verene ya da Allah benimle ilgili bir karar verene dek ben asla ülkeden ayrılmayacağım; gerçekten de O, karar verenlerin en hayırlısıdır. (Size gelince); siz babamıza dönün ve (ona): “Ey babamız! Oğlun hırsızlık yaptı. Biz ancak bildiklerimizi anlatıyoruz. (Her ne kadar biz sana onu koruyacağımız konusunda söz vermiş isek de), onu bizim bilmediğimiz tehlikelere karşı koruyamazdık. İstersen bulunduğumuz kentin halkına ve birlikte yolculuk yaptığımız kervandaki insanlara sor; çünkü biz gerçekten de doğruyu söylüyoruz” demişti.”

Yukarıdaki ayetleri, D.İ.B.’iğının çevirisine göre okuyan biri, içlerinden en büyük olanın, Yakubun oğlu olmadığı, babaları Yakub’a söz vermediği ve Yusuf konusunda hatalı davranmadığı sonucuna ulaşabilir. Oysa durum tamamen farklıdır.

Bu üslup özelliğine, bildiğimiz kadarıyla ilk kez dikkat çeken çok değerli bilim adamı ve araştırmacı Muhammed Hamidullah olmuştur. M. Hamidullah, Türkçe’ye de çevrilen Kur’an çevirisinde, bu üslubun ilk kez geçtiği yerde yani, Al-i İmrân suresinin 72. ayetinde geçen “*inanın*” emri ile ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır: “*İnanın*.” Biz, (bu gibi durumlarda) “*inanalım*” derdik; çünkü burada kendi aralarında konuşan Kitap ehli söz konusudur.” Ancak son derece dikkat çekicidir ki, değerli araştırmacı M. Hamidullah, genellikle[38], bu üslubun geçtiği yerlerde, okurun dikkatini çekmeye özen göstermişse de, bu özelliği, kaynak metne sadık kalma endişesinden olsa gerek, çevirisine uygulamamıştır.

Bu üslup özelliğini, her zaman olmasa da fark ettiği zaman uygulayamaya özen gösterenlerden biri de Kur’an’ı yıllar süren uzun çabalardan sonra Fransızca’ya çevirmiş olan Régis Blachère, olmuştur.

Blachère, Yusuf suresinin 8-12. ayetlerini başarılı bir biçimde şöyle çevirmektedir:

*"quand [ses freres] dirent: "Assurément, Joseph et son frere [Benjamin] sont, plus que nous, aimés de Notre père. Nous sommes cependant plusieurs. En verité, Notre père est certes dans un égarement évident. **Tuons** donc Joseph ou **éloignons-le** en quelque terre! La face de **notre père** ne brillera que **pour nous** et, après la disparition de Joseph, **nous paraîtrons des gens sans tache**." L'un d'eux dit: "**Ne tuons pas Joseph, mais jetons-le** dans les profondeurs de tel puits! Quelques voyageurs le recueilleront si vous faites cela."*

Blachère, burada üslup özelliğini görebildiği için ayeti başarılı bir biçimde çevirebilmiştir. Ancak, Yusuf suresinin 80-82. ayetlerinde bu üslubu göremediği için başarısız bir çeviri yapmaktan kurtulamamıştır:

"Désespérant de le fléchir, ils se consultèrent. L'aîné dit: "Ne savez-vous point que votre père a requis sur vous un engagement [au nom] d'Allah? [Ne savez-vous point] ce qu' antérieurement vous avez commis envers Joseph?...."

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, söz konusu üslup özelliği, hemen dünya dillerinin hiçbirinde yer almamıştır. Bu nedenle, bu üslup özelliğinin, çevirilerde yer almamasına şaşmamak gerekir. Biz, şahsen, Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca[39], İspanyolca[40], Portekizce[41], Romence[42], Yunanca[43], Boşnakça (Sırpça-Hırvatça)[44], Rusça[45], İbranice[46], Endonezyaca-Malayca[47] dillerinde yapılmış olan Kur'an çevirilerine başvurma imkanı bulmuş bulunuyoruz. İnternet ortamı aslında, bu sayıyı kolayca, arttırmamıza olanak tanımaktadır. Örneğin, şimdi, Yusuf suresiyle ilgili biraz önce incelediğimiz ayetlerin Yusuf Ali, Marmaduke Pickhall ve Shakir tarafından yapılmış olan İngilizce çevirilerini internet ortamından yararlanarak sunuyoruz:

012.009

YUSUFALI: "Slay ye Joseph or cast him out to some (unknown) land, that so the favour of your father may be given to you alone: (there will be time enough) for you to be righteous after that!"

PICKTHAL: (One said): Kill Joseph or cast him to some (other) land, so that your father's favour may be all for you, and (that) ye may afterward be righteous folk.

SHAKIR: Slay Yusuf or cast him (forth) into some land, so that your father's regard may be exclusively for you, and after that you may be a righteous people.

012.010

YUSUFALI: Said one of them: "Slay not Joseph, but if ye must do something, throw him down to the bottom of the well: he

will be picked up by some caravan of travellers."

PICKTHAL: One among them said: Kill not Joseph but, if ye must be doing, fling him into the depth of the pit; some caravan will find him.

SHAKIR: A speaker from among them said: Do not slay Yusuf, and cast him down into the bottom of the pit if you must do (it), (so that) some of the travellers may pick him up.

012.080

YUSUFALI: Now when they saw no hope of his (yielding), they held a conference in private. The leader among them said: "Know ye not that your father did take an oath from you in Allah's name, and how, before this, ye did fail in your duty with Joseph? Therefore will I not leave this land until my father permits me, or Allah commands me; and He is the best to command.

PICKTHAL: So, When they despaired of (moving) him, they conferred together apart. The eldest of them said: Know ye not how your father took an undertaking from you in Allah's name and how ye failed in the case of Joseph aforetime? Therefore I shall not go forth from the land until my father giveth leave or Allah judgeth for me. He is the Best of Judges.

SHAKIR: Then when they despaired of him, they retired, conferring privately together. The eldest of them said: Do you not know that your father took from you a covenant in Allah's name, and how you fell short of your duty with respect to Yusuf before? Therefore I will by no means depart from this land until my father permits me or Allah decides for me, and He is the best of the judges.

012.081

YUSUFALI: "Turn ye back to your father, and say, 'O our father! behold! thy son committed theft! we bear witness only to what we know, and we could not well guard against the unseen!

PICKTHAL: Return unto your father and say: O our father! Lo! thy son hath stolen. We testify only to that which we know; we are not guardians of the Unseen.

SHAKIR: Go back to your father and say: O our father! surely your son committed theft, and we do not bear witness except to what we have known, and we could not keep watch over the unseen.

012.082

YUSUFALI: "Ask at the town where we have been and the caravan in which we returned, and (you will find) we are indeed telling the truth."

PICKTHAL: Ask the township where we were, and the caravan

with which we travelled hither. Lo! we speak the truth.

SHAKIR: And inquire in the town in which we were and the caravan with which we proceeded, and most surely we are truthful.

Burada özellikle belirtmek isteriz ki, bu üslup özelliği, hem Mekki hem de Medeni sureler için söz konusudur. Şimdi zikredeceğimiz ayet bunun en açık kanıtıdır. Söz konusu olan Al-i İmrân suresinin 72-74. ayetleridir. Bu ayetler, müfessirlerce söz konusu surenin anlaşılması en zor ayetleri olarak nitelendirilmişlerdir. Bu güçlüğün, çevirilere de yansması son derece doğaldır. Bu ayetler ile ilgili olarak samimi kanaatimizi belirtmek gerekirse, müfessirler, onları anlaşılır hale getirmek şöyle dursun, yaptıkları birbirleriyle çelişkili açıklamalar dolayısıyla onları hepten anlaşılmasız kılmışlardır. Bir açıklamaya göre, ayette geçen sözler, Allah'a ait olurken, diğer bir açıklamaya göre Yahudilere ait olabilmektedir. Sonuçta tefsirlerde yer alan açıklamalardan hangisi seçilirse seçilsin, ayetin anlamının açıklığa kavuşturulması asla söz konusu olamamaktadır. Bundan yaklaşık iki yıldan daha fazla bir zaman önce bu ayetleri anlamak için harcadığım zihin çabasını bir ben bilirim. Görüşler arasından tutarlı olanı bulmak... Böyle bir şey söz konusu olamıyor ki... Konuyla ilgili hemen bütün görüşler çelişkiden hali değildir ki... Kısacası, bu ayetlerle ilgili olarak bir çözüme ulaşabilmek için, gece gündüz demeden yaklaşık bir hafta sürekli bir biçimde onlar üzerinde düşünüp durmuştum. Sonunda kurguyu kurabildiğimi düşünüyorum. Bu ayetlerin kolay bir biçimde anlaşılmasının önünde en önemli engel, Kur'an'ın sözlü bir metin olduğu özelliğinin göz ardı edilmesidir. Bu yüzden, ayetlerin arka planına nüfuz ederek, nüzul ortamına girip bizzat olayları yaşamadan onları anlamak asla mümkün değildir. O halde ayetleri anlaşılır kılmak için, nüzul ortamı ile ilgili tutarlı bir kurgu kurmak gerekir. Ayetler üzerinde derin bir biçimde düşünüldüğünde söz konusu kurguyu kurmak pek o kadar güç olmasa gerektir. Kurgu, bize göre şöyledir: Yahudiler, Kur'an karşısında konumlarını belirlemek için bir araya gelmişlerdir. İçlerinden bir grup, takiye yapılması, yani inanır gibi davranılması ve bu şekilde davranmakla, Müslümanların bile dinlerinden dönmelerinin mümkün olabileceği görüşünü savunurlarken, daha radikal olan bir grup ise bu yaklaşıma karşı çıkmakta ve böyle bir yaklaşımın kendilerini toplum nazarında zor bir duruma sokacağını savunmaktadır. Aslında, Kur'an döneminde yaşananlar, günümüzde yaşananlar için de canlı ve ibret verici bir örnek teşkil etmemekte midir? Olaya bu kurgu doğrultusunda bakıldığında tüm ayetler birden anlaşılır hale gelmektedir. Aslında çevirmene düşen de, geçmiş ile günümüz arasında anlam köprüleri kurmak değil midir? Şimdi, söz konusu ayetlerin çevirisini, Arapça metin ile birlikte, böyle bir anlam köprüsü kurmadan sunan, yine yeni sayılabilecek bir başka çeviriden sunalım:

وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمِنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَيَّ
الَّذِينَ آمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفَرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ (72) وَلَا تَوْمِنُوا إِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنِ الْهُدَى

هُدًى إِلَهُ أَنْ يُؤْتِيَ أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُجَاجُوكُمْ
عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
وَإِلَهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ (73) يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ (74)

"Ehl-i kitaptan bir gûruh birbirlerine, şöyle dediler:
"Şu Müslümanlara indirilen Kitaba günün başlangıcında
(zahiren) iman edin, sonunda da inkar edin, olur ki onlar da
şüpheye düşüp dinlerinden dönerler. Ve bir de kendi
dininize tabî olandan başkasına sakın ha güvenmeyin!" Ey
Resûlüm. De ki: Doğru yol, Allah'ın yoludur" Yine onlar
kendi aralarında : "Size verilen vahyin, başkalarına da
verildiğine veya Rabbinizin huzurunda Müslümanların karşı
delil getirip sizi mağlup edeceklerine inanmayın derler. De
ki: "lütuf Allah'ın elindedir, dilediğine ihsan eder. Allah'ın
lütufu boldur, her şeyi hakkıyla bilir. Rahmetini, nübüvvetini
dilediği kuluna has kılar... Allah büyük lütuf ve inayet
sahibidir." [3 Al-i İmrân, 72-74; Suat Yıldırım]

Söz konusu ayetler, öğretim üyelerinden oluşan bir komisyon tarafından şu şekilde çevrilmiştir:

"Ehl-i Kitaptan bir grup, şöyle dedi: "Müminlere
indirilmiş olana sabahleyin (görünüşte) inanıp akşamleyin
inkâr edin. Belki onlar (böylece dinlerinden) dönerler. Sizin
dininize uyanlardan başka hiçbir kimseye inanmayın."
(Resûlüm!) De ki: Doğru yol ancak Allah'ın yoludur. Yine
(onlar, kendi aralarında söyle dediler:) "Size verilenin
benzerinin başka herhangi bir kimseye verildiğine, yahut
Rabbinizin huzurunda onların size karşı deliller
getireceklerine de (inanmayın)." De ki: Lütuf ve ihsan
Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah'ın rahmeti
geniştir ve O her şeyi hakkıyla bilir..."

Komisyon, ayetleri bu şekilde çevirdikten sonra, 73. ayet-i kerime ile ilgili şu açıklamayı yapar: "Müfessir Râzî'nin Kur'an'da anlaşılması en müşkil ayetlerden biri olduğunu belirttiği bu ayetin "en yûtâ..." ile başlayan kısmı şöyle de anlaşılmıştır: "(Ey ehl-i kitap!) Bir kimseye (Hz. Muhammed'e) size verilenin benzeri verilir diye mi (böyle) karşı çıkıyorsunuz? Yahut onlar (Müslümanlar) Rabbinizin huzurunda aleyhinize delil getirecek diye mi (böyle davranıyorsunuz)?"

Dikkat edilecek olursa, bu çevirilerde Allah'a ait sözlerin kolaylıkla Yahudilere isnat edildiğini görmekteyiz. Bütün bunların nedeni, kurgunun düzgün kurulamamasıdır. Şimdi doğru olduğuna inandığımız çeviriyi, öncelikle üslup özelliğine dikkat etmeden iki seneden fazla bir zaman önce yapmış olduğum ilk şekliyle okurların dikkatine sunuyoruz:

"Kitap ehlinden bir gurup (diğer bir guruba): " İnananlara indirilene, günün başında inanın, sonunda da inkar edin ki, onlar da (inançlarından) dönsünler " (derlerken), (diğer bir gurup da onlara): " Dininize uyanlardan başkasına asla inanmayın; aksi halde onlar (bu tür davranışlarınızı) Allah nezdinde (halk arasında) aleyhinize delil olarak kullanırlar " demektedirler. De ki: " Doğru yol, Allah'ın (belirlemiş olduğu) doğru yol, size verilmiş olanın aynen bir başkasına da verilmesidir. " Yine de ki: "Kuşkusuz, lütuf Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Allah (lütufu) çok geniş olan, çok bilendir. O, rahmetini dilediğine ayırır. Allah çok büyük lütuf sahibidir."

Şimdi söz konusu ayetleri, üslup özelliğini göz önünde bulundurarak Türkçeleştiriyoruz:

"Kitap ehlinden bir gurup (diğer bir guruba): " İnananlara indirilene, günün başında inanalım, sonunda da inkar edelim ki, onlar da (inançlarından) dönsünler " (derlerken), (diğer bir gurup da onlara): " Dinimize uyanlardan başkasına asla inanmayalım; aksi halde onlar (bu tür davranışlarımızı) Allah nezdinde (halk arasında) aleyhimize delil olarak kullanırlar " demektedirler. De ki: " Doğru yol, Allah'ın (belirlemiş olduğu) doğru yol, size verilmiş olanın aynen bir başkasına da verilmesidir. " Yine de ki: "Kuşkusuz, lütuf Allah'ın elindedir; onu dilediğine verir. Allah (lütufu) çok geniş olan, çok bilendir. O, sevgi ve rahmetini dilediğine ayırır. Allah çok büyük lütuf sahibidir."

Öyle sanıyoruz ki, çeviri, kurgu ile birlikte üslup özelliği dikkate alındığında, daha anlamlı bir hale gelmektedir. Daha da önemlisi Allah'ın sözleri Yahudilere isnat edilmemiş olmaktadır. Görebildiğimiz kadarıyla, şu ana kadarki yapılmış olan çevirilerde, gerek kurgu gerekse üslup bakımından ayeti bizim çevirdiğimiz gibi çeviren olmamıştır. Örneğin, Blachère, bu ayetlerde kurguyu doğru kuramadığı gibi, üslup özelliğini de görememiştir:

"Un parti des Détenteurs de l'Écriture a dit: "Croyez, au début du jour, à ce qu'on a fait descendre sur ceux qui croient et soyez incrédules, à la fin du jour. Peut-être [ces gens] reviendront-ils (de leur erreur)." N'ayez foi qu'en ceux qui suivent votre Religion! Répond [à ces Détenteurs de L'Écriture]: "La (vrai) Direction est la Direction d'Allah. [Vous redoutez] que quelqu'un ait reçu [une révélation] semblable à ce que vous avez reçu et que [ces Croyants] argumentent contre vous en ce qui vous touche votre Seigneur..."

Açıkça görülmektedir ki, bu çeviri de, kurguyu yanlış kurduğu için hataya düşmekten kurtulamamıştır. Alman Kur'an çevirisi için otuz yıldan fazla zaman harcayan Rudi Paret de, çevirisinde göstermiş olduğu titizliğe rağmen bu üslup özelliğini yakalayamadığı gibi söz konusu ayetleri de yanlış çevirmekten kurtulamamıştır:

"Und eine Gruppe von den Leuten der Schrift sagt: „Glaubt am Anfang des Tages an das, was auf die Gläubigen (als Offenbarung) herabgesandt worden ist, und glaubt (wieder) nicht daran, wenn er (abends) zu Enge geht! Vielleicht kehren sie danna um (?) (oder: Vielleicht werden sie sich (doch noch) bekehren?). Und glaubt (in Wirklichkeit) nur denen, die eurer Religion folgen"! Sag_ Die rechte Leitung ist (allein) die von Gott. (Paßt auf) daß (nicht) jemand das Gleiche erhält, was ihr (in eurer Offenbarungsschrift) erhalten habt, oder daß man (nicht derinst bei der Abrechnung) vor eurem Herrn mit euch stritet (und den Streit gewinnt)!....."

Şimdi de okurların karşılaştırma yapabilmeleri için yaygın olan İngilizce çevirilerden örnekler sunuyoruz:

003.072

YUSUFALI: A section of the People of the Book say: "Believe in the morning what is revealed to the believers, but reject it at the end of the day; perchance they may (themselves) Turn back;

PICKTHAL: And a party of the People of the Scripture say: Believe in that which hath been revealed unto those who believe at the opening of the day, and disbelieve at the end thereof, in order that they may return;

SHAKIR: And a party of the followers of the Book say: Avow belief in that which has been revealed to those who believe, in the first part of the day, and disbelieve at the end of it, perhaps they go back on their religion.

003.073

YUSUFALI: "And believe no one unless he follows your religion." Say: "True guidance is the Guidance of Allah: (Fear ye) Lest a revelation be sent to someone (else) Like unto that which was sent unto you? or that those (Receiving such revelation) should engage you in argument before your Lord?" Say: "All bounties are in the hand of Allah: He granteth them to whom He pleaseth: And Allah careth for all, and He knoweth all things."

PICKTHAL: And believe not save in one who followeth your religion - Say (O Muhammad): Lo! the guidance is Allah's Guidance - that anyone is given the like of that which was given unto you or that they may argue with you in the

presence of their Lord. Say (O Muhammad): Lo! the bounty is in Allah's hand. He bestoweth it on whom He will. Allah is All-Embracing, All-Knowing.

SHAKIR: And do not believe but in him who follows your religion. Say: Surely the (true) guidance is the guidance of Allah-- that one may be given (by Him) the like of what you were given; or they would contend with you by an argument before your Lord. Say: Surely grace is in the hand of Allah, He gives it to whom He pleases; and Allah is Ample-giving, Knowing.

El-Kehf suresi de konumuz açısından önem arz etmektedir. Her ne kadar Blachère, bu üslubu, ilgili tüm ayetlerde görememişse de, bir kısmında görebilmiştir. Öncelikle ilgili ayetlerin metnini çevirisi ile birlikte bir meal'den sunalım:

وَإِذْ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يُعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيَهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَرِيقًا (16)

وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَكُمْ قَالُوا لَنَبْنِيَا يَوْمًا أَوْ بَعْضُ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِيتُمْ فَأَبْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا (19) إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْحَمُوكُمْ أَوْ يُعَذِّبُوكُمْ فِي مَلِيتِهِمْ وَلَنْ تَفْلُجُوا إِذَا أَبَدًا (20) وَكَذَلِكَ أَعْرَضْنَا عَنْهُمْ لِيَعْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَازَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِم بُنْيَانًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا (21)

"Onlardan biri şöyle demişti: "Madem ki, siz onlardan ve Allah'tan başka taptıklarınızdan ayrıldınız, öyleyse mağaraya girin de , Rabbiniz size rahmetinden genişlik versin ve işlerinizde size kolaylık sağlasın."Nasıl uyuttuysak, öylece de uyandırdık ki, durumlarını birbirlerine sorsunlar. İçlerinden biri "Ne kadar kaldınız?" diye sordu. "Bir gün veya daha az" dediler. Bir kısmı da şöyle dedi: "Ne kadar kaldığınızı en iyi Rabbiniz bilir. Şimdi birinizi şu paranızla şehre gönderin de, baksın şehir halkından hangisinin yiyeceği daha temiz, ondan size yiyecek alıp getirsin. Çok dikkatli davranıp sizi kimseye sezdirmesin." "Çünkü sizi ele geçirirlerse, sizi taşıyarak öldürürler veya kendi dinlerine döndürürler de asla kurtulamazsınız." Böylece, Allah'ın vaaadinin gerçek olduğunu ve kıyametin kopmasının şüphe getirmez

olduğunu bilmeleri için insanları onlardan haberdar ettik. O sırada kendi aralarında Ashab-ı Kehf'in durumlarını tartışıyorlardı. "Onların üzerine bir bina yapın. Rabpleri onları daha iyi bilir" dediler. Duruma hâkim olanlar , "onların üzerine mutlaka" mescit yapacağız " dediler." [18 el-Kehf: 16,18-21, Talat Koçyiğit]

İki çeviri arasındaki farkın görülebilmesi için şimdi kendi çevirimizi sunuyoruz:

"(Ancak onlar, halklarının doğru yola geleceğinden umutlarını kestiklerinde ve onlardan uzaklaşmaya karar verdiklerinde, içlerinden biri diğerlerine) : "Madem ki, biz, onları ve onların, Allah dışında ibadet ettiklerini terk etmiş bulunuyoruz, o halde mağaraya sığınalım ki, Rabbimiz, bize sevgi ve rahmetini yaysın ve işimizi kolaylaştırsın" (demişti).

Nihayet Biz, (mağarada uyur bir durumda ne kadar kaldıklarını) birbirlerine sorabilmeleri için, onları uyandırmıştık. İçlerinden biri (diğerlerine): "(Mağarada) ne kadar kaldık?" diye sormuştu. Onlar da: "Bir gün ya da daha az kaldık" diyerek karşılık vermişlerdi. (Yine içlerinden bir kısmı diğerlerine): "Ne kadar kaldığımızı en iyi Rabbimiz bilir. Şimdi biz, içimizden birini şu paramızla kente gönderelim . O da kent halkından kimin yiyeceğinin daha temiz olduğuna bir baksın, bize ondan yiyecek getirsin, (orada) çok nazik davransın ve sakın, yerimizi hiç kimseye belli etmesin; çünkü bizi bulacak olurlarsa, bizi taşıyarak öldürürler ya da bizi dinlerine döndürürler. Bu taktirde ise asla kurtuluşa eremeyiz!" demişlerdi. Böylece Biz, insanların, Allah'ın vaadinin gerçek olduğunu ve kıyamet vaktinin geleceğinde hiçbir kuşku bulunmadığını bilmeleri için, onları buldurmuştuk. Hani, aralarında onların durumlarını tartışanlar: "Onların anısına bir anıt dikelim. Rabpleri onların durumlarını en iyi bilendir" demişlerdi. Bununla birlikte onların durumuna vakıf olanlar ise: "Üzerlerine mutlaka bir mescit yapacağız!" demişlerdi.

Okurların karşılaştırma yapmalarına imkan sağlamak için İngilizce çevirileri sunuyoruz:

"018.016

YUSUFALI: "When ye turn away from them and the things they worship other than Allah, betake yourselves to the Cave: Your Lord will shower His mercies on you and disposes of your affair towards comfort and ease."

PICKTHAL: And when ye withdraw from them and that which they worship except Allah, then seek refuge in the Cave; your

Lord will spread for you of His mercy and will prepare for you a pillow in your plight.

SHAKIR: And when you forsake them and what they worship save Allah, betake yourselves for refuge to the cave; your Lord will extend to you largely of His mercy and provide for you a profitable course in your affair.

018.019

YUSUFALI: Such (being their state), we raised them up (from sleep), that they might question each other. Said one of them, "How long have ye stayed (here)?" They said, "We have stayed (perhaps) a day, or part of a day." (At length) they (all) said, "Allah (alone) knows best how long ye have stayed here.... Now send ye then one of you with this money of yours to the town: let him find out which is the best food (to be had) and bring some to you, that (ye may) satisfy your hunger therewith: And let him behave with care and courtesy, and let him not inform any one about you.

PICKTHAL: And in like manner We awakened them that they might question one another. A speaker from among them said: How long have ye tarried? They said: We have tarried a day or some part of a day, (Others) said: Your Lord best knoweth what ye have tarried. Now send one of you with this your silver coin unto the city, and let him see what food is purest there and bring you a supply thereof. Let him be courteous and let no man know of you.

SHAKIR: And thus did We rouse them that they might question each other. A speaker among them said: How long have you tarried? They said: We have tarried for a day or a part of a day. (Others) said: Your Lord knows best how long you have tarried. Now send one of you with this silver (coin) of yours to the city, then let him see which of them has purest food, so let him bring you provision from it, and let him behave with gentleness, and by no means make your case known to any one:

018.020

YUSUFALI: "For if they should come upon you, they would stone you or force you to return to their cult, and in that case ye would never attain prosperity."

PICKTHAL: For they, if they should come to know of you, will stone you or turn you back to their religion; then ye will never prosper.

SHAKIR: For surely if they prevail against you they would stone you to death or force you back to their religion, and then you will never succeed.

018.021

YUSUFALI: Thus did We make their case known to the people, that they might know that the promise of Allah is true, and that there can be no doubt about the Hour of Judgment. Behold, they dispute among themselves as to their affair. (Some) said, "Construct a building over them": Their Lord knows best about them: those who prevailed over their affair said, "Let us surely build a place of worship over them."

PICKTHAL: And in like manner We disclosed them (to the people of the city) that they might know that the promise of Allah is true, and that, as for the Hour, there is no doubt concerning it. When (the people of the city) disputed of their case among themselves, they said: Build over them a building; their Lord knoweth best concerning them. Those who won their point said: We verily shall build a place of worship over them.

SHAKIR: And thus did We make (men) to get knowledge of them that they might know that Allah's promise is true and that as for the hour there is no doubt about it. When they disputed among themselves about their affair and said: Erect an edifice over them-- their Lord best knows them. Those who prevailed in their affair said: We will certainly raise a masjid over them."

Şu ana kadar verdiğimiz örnekler konunun ne denli önemli olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Son bir örnek daha vererek üslubun önemini bir kere daha vurgulamak istiyoruz[48]. Öncelikle ayetlerin metinlerini Türkçe çevirisiyle birlikte verelim:

قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنَّ كَانُوا
يَنْطِقُونَ (63) فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ
الظَّالِمُونَ (64) ثُمَّ نَكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا
هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ (65) قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا
يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ (66) أَفَلَا تَعْقِلُونَ (67) قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ (68) فَلَمَّا يَأْتَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ
إِبْرَاهِيمَ (69)

"... İbrahim gelince ona, "Tanrılarımıza bunu sen mi yaptın ey İbrahim?" dediler. İbrahim, "Belki şu büyüklüğü yapmıştır onu. Konuşabiliyorlarsa bunu onlara sorun" dedi. Bunun üzerine, vicdanlarının sesine kulak vererek, "Gerçekten zalim olan sizlersiniz" dediler. Sonra eski kafalarına döndüler: "Bunların konuşmadığını sen elbette biliyorsun." İbrahim, "Demek siz, Allah'ı bırakıp da size hiçbir faydası ve zararı olmayan şeylere mi tapıyorsunuz?" dedi. "Size de, Allah'ı bırakıp taptığınız şeylere de yazıklar olsun! Siz akletmez misiniz?" Bazıları, "Eğer, bir iş yapacaksanız, şunu yakın da tanrılarınızın öcünü alın" dediler..." [21el-Enbiyâ:62-68, Mehmet Nuri

Yılmaz]

Okurlara karşılaştırma imkanı tanımak için kendi çevirimizi sunuyoruz:

"...Bu durum karşısında akılları başlarına gelmiş ve içlerinden kendi kendilerine: "Meğer biz kendimize yazık etmişiz!" demişlerdi. Ama yinede birden eski düşüncelerine dönmekte gecikmemişlerdi ve (İbrahim'e): "Ant olsun ki, sen de bunların konuşmadıklarını biliyorsun!" diyerek karşılık vermişlerdi. Bunun üzerine İbrahim: "Demek ki, siz, şimdi, Allah dışında size ne bir yararı ne de zararı olan şeylere ibadet ediyorsunuz, öyle mi? O halde sizlere ve Allah dışında ibadet ettiklerinize yazıklar olsun! Hala aklınızı başınıza almayacak mısınız?" diyerek onlara çıkışverişmişti. Bu durum karşısında onlar, birbirlerine: "Eğer bir şeyler yapacak isek, gelin onu yakalım ve böylece tanrılarımızın öcünü alalım" diyerek haykırmışlardı...

Dikkatli bir karşılaştırma, her iki çeviri arasındaki farkı açıkça gözler önüne koyacaktır. **"Gerçekten zalim olan sizlersiniz"** ibaresinin doğru anlaşılması çok büyük bir önem arz etmektedir. Kaynak metne bağlı bir çevirinin kargaşaya yol açacağı açıktır. Nitekim, ayetle ilgili birbirinden farklı yorumların yapılması bu düşüncemizi doğrulamaktadır.

VI. SONUÇ:

Son zamanlarda, Dilbilim ve özellikle çeviri kuramı konusundaki ortaya çıkan yeni yaklaşımlar, geleneksel yaklaşımların varoluş nedenlerini sorgular niteliktedir. Özellikle çeviri konusundaki İşlevselci yaklaşım, günümüzün gereksinmelerine daha iyi yanıt vermesi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, eleştirel-felsefî hermenötik'in katkılarıyla daha da işlevsel hale gelecektir.

Kur'an çevirileri konusunda da , gerek Batı'da gerekse ülkemizde sevindirici gelişmeler yaşanmaktadır. Çalışmaların özellikle yöntem konularında ağırlık kazanması her türlü takdirin üzerindedir. Eleştirel-Felsefî Hermenötik'e dayalı İşlevselci bir çeviri kuramı, halkımıza çok uzun zamandan beri özlemini duyduğu Kur'an çevirisini sunma konusunda en güvenilir yoldur. O halde böyle bir yöntemin bir an önce geliştirilip kamu oyuna sunulması gelecek açısından çok büyük bir önem arz etmektedir.

DİPNOTLAR:

- [1] Bu konuda en önemli çalışmalar özellikle Alman araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmişlerdir: Hönig, H.G., *Position, Power and Practice: Functonalist Approaches and Translation Quality Assessment*, in "Translation and Quality" edited by Cristiana Schäffner, Clevedon, 1998; - *Konstruktives Übersetzen*, Tübingen: Stauffenburg, 1995.; Tahsin Aktaş, *Çeviri İşemine Genel Bir Bakış*, Ankara, 1998; Hause, J., *Translation Quality Assessment. A Model Revisited*. Tübingen: Nar, 1997; Nord, C., *Translation as Purposeful Activity. Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jermone, 1997; Venuti, L., *The Translator's Invisibility*, London: Routledge, 1995.
- [2] Ayrımsal Dilbilim, Bir dili ötekiyle karşılaştırarak, ses, sözcük, sözlük, biçim, söz dizimi düzeyinde ayrımlarla karşıtlıkları saptamaya çalışan bilim dalıdır.
- [3] Güttinger, F., **Zielsprache. Theorie und Technik des Übersetzens**, Zürich: Manesse Verlag, 1963. Zikreden: Göktürk, Akşit, **Çeviri: Dillerin Dili**, İstanbul, 1994, s.,55.
- [4] Koller, W., **Grundprobleme der Übersetzungstheorie, unter besonderer Berücksichtigung schwedisch-deutscher Übersetzungsfälle**, Bern: München, 1972, s. 114.
- [5] Göktürk, A., **a.g.e.** s. 57.
- [6] Robert L. Thomas, *Dynamic equivalence, a method of translation or a system of hermeneutics?*
- [7] Nida, E.A., **A Framework for the Analysis and Evaluation of Theories of Translation**; W. Brislin (ed.), 1976, s.68. Zikreden: Göktürk, A., **a.g.e.**, s. 57.
- [8] Nida, E.A., **Toward a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating**, Leiden, 1964, s. 159. Zikreden: Göktürk, A., **a.g.e.**, s.58.
- [9] Bu eser, 1983 yılında, İngilizce olarak basılmıştır: " **The Science of Translation. Problems and Methods**, Tübingen: Nar."
- [10] Wills'in yaklaşımı hakkında bkz., Hans G. Hönig, *Position, Power and Practice: Functonalist Approaches and Translation Quality Assessment*, s. 6-7.
- [11] Bu konuda bkz., ., Hans G. Hönig, **a.g.e.**, s. 7-8
- [12] Mary Snell-Hornby, *Translation Studies. An Integrated Approach*, Amsterdam: Benjamins, 1988.
- [13] Bu konuda bkz. Tahsin Aktaş, *Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış*, Ankara t.y., s. 93-172.

- [14] Bu konuda bkz., Hans G. Hönl, *a.g.e.*, s. 9-10.
- [15] Bkz., *a.g.e.* s. 14.
- [16] Roger T. Bell, *Translation and Translating: Theory and Practice*, London: Longman, 1991, s. 6. Zikreden: Hussein Abdul-Raof, *Qur'an Translaton: Discourse Texture and Exegesis*, Curzon, 2001, s.7.
- [17] Sperber, D. And Wilson, D., *Précis of relevance: Communication and Cognition*. Behavioural and Brain Sciences, 10, 697-754.
- [18] Söz konusu kuramın kapsamlı bir eleştirisi için bkz; Hans G. Hönl, *a.g.e.*, s.14-15; 22-25. Uygunluk (Relevance) teorisiyle ilgili olarak geniş bilgi için Bkz., Sapire, Johanna Elizabe, *Gutt's **relevance**-theoretic account of translation: An account of 'translation' or 'non-translation'?*, South African Journal of Linguistics, Feb 96, Vol. 14 Issue 1, p1, 7p,
- [19] Akşit, Göktürk, *a.g.e.*, s.19.; Omer, Özsoy, '*Çeviri Kuramı*' açısından *Kur'an Çevirisi sorunu*, 2. Kur'an Sempozyumu, Bilgi Vakfı, Ankara, 1996, s.257.
- [20] Bu konuda bkz., Erol Göka, Abdullah Topçuoğlu, Yasin Aktay, *Önce Söz Vardı: Yorumsamacılık Üzerine Bir Deneme*, Vadi yayınlar, 2.b. tarihsiz, s.43.
- [21] Bu düşünürler hakkında genel bir değerlendirme için bkz., Erol Göka, Abdullah Topçuoğlu, Yasin Aktay, *a.g.e.* ; Werner Jeanrond, *Theological Hermeneutics: Development and Significance*, 2.b., London, 1997. ; Jean Grondin, *Introduction to Philosophical Hermeneutics*, çev.; Joel Weinsheimer, New Haven and London, 1994. ; Gerald L. Bruns, *Hermeneutics: Ancient and Modern*, New Haven and London, 1992.
- [22] Peter Stuhlmacher, *Vom Verstehen des Neuen Testaments: Eine Hermeneutik*. Grundrisse zum Neuen Testament. NTD Ergänzungsreihe, C.6, 2.b., Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht, 1986.
- [23] Duncan S. Ferguson, *Biblical Hermeneutics: An Introduction*, Atlanta, 1986.
- [24] Robert Morgan, John Barton, *Biblical Interpretation*, Oxford Bible Series, Oxford, 1988.
- [25] Peter Stuhlmacher, *a.g.e.*, s.222-223. Zikreden: Werner Jeanrond, *a.g.e.* s.160.
- [26] A.T., Welch, "*The translatability of the Qur'an: literary and the theological implication of what the Qur'an says about itself*. David M. Goldenberg (b.) *Translation of Scripture*. Philadelphia: Annenberg Research Institute; 1990, s.272.
- [27] Hussein Abdul-Raof, *a.g.e.*, s.21.
- [28] Bu konuda geniş bilgi için bkz., *a.g.e.*, s.21-23.
- [29] Dücan Cündioğlu'nun konumuzla ilgili olarak önemli gördüğümüz

eserlerinden bazıları şunlar: *Kur'an Çevirilerinin Dünyası* Kur'an, İstanbul, 1999.; *Dil ve Siyaset Üzerine Söyleşiler*, Kitabevi, İstanbul, 1998; *Sözlü Kültürden Yazılı Kültür'e- Anlamın Tarihi*, Kitabevi, İstanbul, tarihsiz.; *Anlamın Buharlaşması ve Kur'an*, Kitabevi, İstanbul, tarihsiz;

[30] Düccane Cündioğlu, *Mabû Türkçe Kur'an Çevirileri ve Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu-Bir Giriş Denemesi*, 2. Kur'an Sempozyumu, Ankara, 1996, s.237.

[31] Aynı yer.

[32] Bu konuda değerli araştırmacı Emrullah İşlerin çalışmalarını özellikle zikretmek istiyoruz: *Çokanlamlılık, Anlam Daralması ve Kur'an'ın Türkçe Çevirilerinde Yapılan Yanlışlar*, Kur'a ve Dil, Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu, 17-18 Mayıs 2001, s. 385-387; "Fitne"Kelimesi ve Türkçe'ye Çeviri Sorunu, İslâmiyât, nis-haz. 1999, 137-154; "Secde"Kelimesi ve Türkçe'ye Çeviri Sorunu, İslâmiyât,tem-ey., 1998, s.105-116.

[33] Düccane, Cündioğlu, a.g.e. s. 234-235.

[34] Ömer, Özsoy, a.g.m., s.262.

[35] Ömer, Özsoy, a.g.m., s.266.

[36] el-Bağavî, *Maâlimu't-Tenzîl*, 2b. Kahire, 1955, V,189.

[37] . Bu konuda en önemli istisna birazdan göreceğimiz üzere, Kur'an'ı Fransızca'ya çeviren Blachère ile Irving olmuştur. Ancak bu çevirmenler, bu üslup özelliğini her zaman görememişlerdir. Örneğin Irving sadece Yusuf suresinin 8-10 ayetlerinde bu üslup özelliğini görebilmiştir.

[38] M. Hamidullah, örneğin, Yusuf suresinin yukarıda zikrettiğimiz ayetleri ilgili olarak okura hiçbir uyarıda bulunmamıştır.

[39] Luigi Bonelli, *Il Corano*, Milano, 1972.

[40] Abdel Ghany Melara Navîo, *El Corân, Traduccion Comentada*, Granada, 1998; Joaquin Garcia-Bravo, *El Coran*, Meksika, 1982.

[41] Anonim, *O Alcorao*, tarihsiz.

[42] Anonim, *Coranul Cel Sfant*, bu çeviri Romanya Müslüman Öğrencileri Derneği tarafından 1997 yılında yayınlanmıştır.

[43] Komisyon, *To Iero Koranio*, Atina, 1987.

[44] Hadzi Ali Riza Karabeg, *Kur'an Preveo sa arapskog*, Mostar, 1937; Besim Korkut, *Kur'an s Prevodom*, Sarajevo, 1984.

[45] Ignaz, Krachkovski, *Kor'an*, Moskovai 1990; J.C. Çabdukov, *Koran*, Kahire, 1993.

[46] Yosef Yoel, Rîblîn, *el-Kur'an*, Tel-Aviv, 1987.

[47] Anonim, *Al Qur'an dan Terjemahnya*, Yogyakarta, 1995; Bacan Mulia, *el-Kur'anu'l-el-Kerim*, Djambatan, 1978

[48] Söz konusu üslup özelliği aşağıdaki ayetlerde de geçmektedir: "20

Tâhâ:57,62-64, 88; 21 el-Enbiyâ: 3; 26 eş-Şuarâ: 34-37; 37 es-Saffât:97; 68 el-Kalem: 21-25. Bu ayetler, bizim belirleyebildiğimiz ayetlerdir. Gözden kaçırdıklarımızda olabilir.

Salih Akdemir, *Kur'an Cevirilerinde Dikkate Alınmayan Önemli Uslup Özelligi Uzerine*, Islâmiyât, C.5, S.1, Ocak-Mart 2002, s.143-161.

• CIE-INDEX •

Web master: **Herman De Ley** ----- Update: 16 juni 2011